

Turizmde Sürdürülebilirliğin Bibliyometrik Analiz Yöntemi ile İncelenmesi (Investigation of Sustainability in Tourism Using Bibliometric Analysis)

* Seyda Fatih HARMANDAROĞLU ^a

^a Bilecik University, Osmaneli Vocational School, Department of Tourism and Hotel Management, Bilecik/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 08.02.2024

Kabul Tarihi: 02.03.2024

Anahtar Kelimeler

Sürdürülebilir turizm

İçerik analizi

Bibliyometrik Analiz

Web of Science

VOSviewer

Keywords

Sustainable tourism

Content analysis

Bibliometric analysis

Web of Science

VOSviewer

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Turizm dünyanın en geniş kapsamlı ve hareketli endüstrilerinden biridir. Turizm alanında öne çıkan paradigmalardan biri olan sürdürülebilir turizm konusunda alan yazında tartışma ve eleştiriler devam etmektedir. Bu makalenin amacı son yirmi yılda sürdürülebilir turizmdeki eğilimleri ve desenleri bibliyometrik analiz yöntemi ile araştırarak alana katkı sunmaktır. Araştırma kapsamında WoS veri tabanına erişim sağlanarak “*sustain* *tourism*” anahtar sözcükleri ile tarama gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler öncelikle betimsel özellikler açısından, ardından VOSviewer programı yardımıyla atıf sayıları, ortak atıf, ortak yazarlık, birlikte bulunma ve bibliyografik eşleştirme analiz tipleri bakımından yazar, kurum ve ülkelere göre analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, sürdürülebilir turizmde dair araştırmaların son yıllarda dikkat çekici bir büyüme gösterdiğini ortaya koymakta ve araştırmaların yarıya yakınının son beş yılda gerçekleştirildiğini göstermektedir. Ayrıca en yaygın makale türlerinin ampirik çalışmalar ve eleştirel incelemeler olduğu anlaşılmaktadır. Analiz sonuçlarının araştırmacılara rehberlik edebilir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Abstract

Tourism is one of the world's most diverse and dynamic industries. As one of the prominent paradigms in the field of tourism, sustainable tourism continues to be debated and criticized in the literature. The aim of this article is to contribute to the field by examining the trends and patterns in sustainable tourism over the last two decades through bibliometric analysis. The WoS database was accessed and searched using the keywords “*sustain* *tourism*”. The data obtained were first analyzed in terms of descriptive characteristics and then analyzed by authors, institutions, and countries in terms of citation counts, co-citation, co-authorship, co-existence, and bibliographic matching analysis types using the VOSviewer program. The results show that research on sustainable tourism has shown a remarkable growth in recent years, with almost half of the research conducted in the last five years. Furthermore, the most common types of articles are empirical studies and critical reviews. The results of the analysis are intended to provide guidance for researchers.

* Sorumlu Yazar

E-posta: sfatih.harmandaroglu@bilecik.edu.tr (S. G. Harmandaroğlu)

GİRİŞ

"Sürdürülebilir turizm" kavramının turizm çalışmaları içerisinde önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir (Bramwell & Lane, 2011). Bu kavram 1987'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun "Ortak Geleceğimiz" adlı raporunun yayınlanmasının ardından popülerleşen sürdürülebilir kalkınma ideolojisinden türetilmiştir. Bu rapor bugünün ihtiyaçlarını karşılayarak gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme anlayışını teşvik etmek için çok taraflı destek çağrısında bulunmaktadır. Bu düşünce hızla turizm alanında benimsenmiş ve "sürdürülebilir turizm" terimi, hükümetlerin, turizm endüstrisinin ve araştırmacıların daha dengeli bir yaklaşım sergilemesi gerektiğini vurgulamak için yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu yaklaşımla turizm faaliyetlerinin zamanla biriken olumsuz etkilerini dengelemeyi amaçlanmaktadır (Saarinen, 2006).

Sürdürülebilir turizmin, sürdürülebilir kalkınmadan bağımsız olarak geliştiği görülmektedir. Sürdürülebilir turizm kavramının literatürde önemi artması ile birlikte bazı araştırmacılar bu kavramın "turizmleştirilmesine" şiddetle karşı çıkmıştır. Bu araştırmacılar sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkelerinin göz ardı edildiğini ve sürdürülebilir turizmin sadece ekolojik veya çevresel olarak algılandığını iddia etmektedirler (Weaver, 2014). Ayrıca birçok yazar sürdürülebilir turizm araştırmalarını eleştirmiş, bu alanın gelişemediğini savunmuştur (Loulanski & Loulanski, 2011). Tanım tartışmaları, sürdürülebilir turizm kavramındaki çözilemeyen içsel çatışmalar ve kavramın geniş çapta uygulama problemleri üzerine tartışmalar devam etmektedir (Ruhanen, 2013).

Sürdürülebilir turizm üzerine 5000'den fazla yayınlanmış çalışma olduğu ifade edilmektedir (Buckley, 2012). Bu rakam miktar açısından değerlendirildiğinde sürdürülebilir turizmin, turizm araştırmalarında son derece etkili bir odak noktası olduğunu doğrulamaktadır. Sürdürülebilir turizm araştırmalarının geniş hacmi ve sürdürülebilir turizm araştırma paradigmasının geçerliliği ve katkısı hakkında süregelen ve çözülmemiş tartışmalar ve eleştiriler göz önüne alındığında, sürdürülebilir turizm konusundaki yayınlanmış araştırmaların kapsamlı ve sistematik bir analizinin ve incelemenin gerekliliği anlaşılmaktadır.

Teknolojiye uyumlu yapılan incelemeler akademik çalışmaların yaygın bir özelliğidir. Turizmin bir araştırma alanı olarak gelişimini yansıtan bu tür makaleler, alanın önde gelen dergilerinde giderek daha fazla yer almaktadır. Bu araştırmaların belirli bir araştırma alanındaki literatürün sistematik nicel analizlerinin, sonuç ve paradigma değişimlerini belirlemek için etkili araçlar sunduğu kabul edilmektedir (Xiao & Smith, 2007). Örneğin Xiao ve Smith (2006a) 1973 ile 2003 arasında konu indeksinin analizini yaparak konu başlıklarını belirlemiş ve turizm araştırmalarının büyümesindeki kalıpları tartışmaktadır. Alan yazında turizm bağlamında yapılan incelemelerin; yazarlık (Sheldon, 1991), atıflar (Xiao & Smith, 2006b), yazarların dergi kalitesi algıları (McKercher, Law & Lam 2006), metodolojiler (Riley ve Love, 2000), disiplinler (Darbellay & Stock, 2012), doktora düzeyindeki araştırmalar (Huang, 2011) ve belirli bir zaman aralığında konulardaki değişim gibi konular olduğu görülmektedir (Xiao & Smith, 2006b).

Bibliyometrik analiz; atıf analizi, ortak atıf analizi ve içerik analizi gibi teknikleri kullanılarak alan yazının nicel analizini yaparak araştırmaların derlenmesi veya sıralanması olarak ifade edilmektedir (Shilbury, 2011). Alan yazında farklı konularda sayısız konularda bibliyometrik analizler yapıldığı görülmektedir (Del Río-Rama, 2020; Estevão, 2017; Gomezelj, 2016; Mavric, 2021; Mishra, 2022; Moyle, 2018; Qian, 2018; Senbeto, 2023; Yılmaz, 2019). Ancak bu analizlerde Gephi, HistCite, BibExcel, Pajek, CiteSpace, VOSviewer ve R- Bibliometric Package vb. farklı analiz programlarının kullanıldığı görülmektedir. Web of Science (WOS), Scopus veya Google Scholar

gibi veri tabanları üzerinden elde edilen verilen raporlanmasında bu programlar kullanılmakta ve analiz araçlarıyla entegre olarak çalışabilmektedir (Li, 2010). Sürdürülebilir turizmin önemine rağmen sürdürülebilir turizm araştırmalarının az sayıda kapsamlı bibliyometrik analizinin yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu alanda ilk çalışmayı ortaya koyan araştırmacı olan Butler (1999) araştırmasında sürdürülebilir turizm alanında yapılan araştırmaların bir özetini sunmaktadır. Lu ve Nepal (2009) çalışmasında 1993-2007 yılları arasında Journal of Sustainable Tourism (JOST) dergisinde yayınlanan tüm makalelerin içerik analizini gerçekleştirmiştir. Buckley (2012) sürdürülebilir turizm alanındaki akademik araştırmaların kapsamı, odak noktası ve sonuçları üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırmasında sosyal ve çevresel etkiler, tepkiler, göstergeler, kirlilik ve koruma üzerine yapılan sürdürülebilir turizm araştırmalarını ele alarak nüfus, barış, refah kategorilerine dayalı olarak değerlendirmelerde bulunmaktadır. Ruhanen, Weiler, Moyle ve McLennan (2015) araştırmasında Lu ve Nepal'in (2009) bibliyometrik temelli metodolojisine dayanarak sürdürülebilir turizm araştırmalarının boyutsal bir incelemesini sağlamak için çok sayıda dergiyi içeren bir bibliyometrik analiz gerçekleştirmiştir. Araştırmanın hedefi, Brundtland Raporu'ndan bu yana geçen 25 yıl içinde (1987-2012) sürdürülebilir turizm araştırmalarındaki eğilimleri ve desenleri belirlemektir. Bu makale Ruhanen ve diğerlerinin (2015) bibliyometrik analizlerini tamamladıkları tarihten bu yana sürdürülebilir turizm araştırmalarının nasıl ilerlediğini inceleyerek bu makaleye bir güncelleme sunmaktadır. Bu çalışma ayrıca Brundtland raporunun yayınlanmasından bu yana geçen 30 yılda sürdürülebilir turizm araştırmalarının nasıl geliştiğinin de bir resmini çekmektedir. Sürdürülebilir turizme dair detaylı bibliyometrik analiz ile sürdürülebilir turizm araştırmalarının zaman içinde nasıl değiştiğini titiz, sistematik ve tarafsız bir şekilde incelemek açısından önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir. Turizm bibliyometrik temelli incelemelerde kullanılan yaklaşımlara dayanarak (Lu ve Nepal, 2009; Xiao ve Smith, 2006b) bu makale, turizm alanında WoS veri tabanında taranan sürdürülebilir turizm araştırmalarının bir analizini gerçekleştirmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Turizm modern toplumu anlama açısından boş zamanın yapılandırılması, risk ve güvenlik algıları gibi konularda önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Turizm yer veya mekanları saygın ve korunan veya üretim ve kalkınmaya dönüştürülebilecek çalışma ve oyun alanlarına dönüştürmektedir. Garrod ve Fyall (1998) turizm sektörüne rehberlik eden temel prensipleri 1) doğal, kültürel ve sosyal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, 2) aşırı tüketimin ve atıkların azaltılması, 3) çeşitliliğin sürdürülmesi, 4) turizmin, planlama sürecine entegre edilmesi, 5) yerel ekonomilerin desteklenmesi, 6) ilgili gruplarla danışma ve iş birliğinin sağlanması, 7) personel eğitiminin gerçekleştirilmesi, 8) sorumlu turizm pazarlaması anlayışının geliştirilmesi ve 9) araştırma sorumluluğunun kazandırılması olarak ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, 1987'de yayınlanan Brundtland Raporu'ndan günümüze kadar ulusal ve uluslararası düzeyde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu rapor, "Our Common Future" olarak da bilinir ve sürdürülebilir kalkınmayı gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmadan, günümüz ihtiyaçlarımızı karşılayarak kalkınma olarak tanımlamaktadır (Keeble, 1988). Sürdürülebilirlik turizm endüstrisinin çevre veya toplum zararına olmadan ziyaretçileri destinasyona çekmeyi güçlü bir şekilde odaklamayı gerektirmektedir (Pérez Guilarte & Lois González, 2018).

Sürdürülebilirlik ve turizm arasındaki ilişki, turizmin küresel ekonomideki kritik rolü nedeniyle büyük öneme sahiptir. Turizm 2016 yılında gayri safi yurt içi hasılanın direkt %3,1'ine ve dolaylı olarak %10'una katkıda bulunarak

dünya genelinde milyonlarca istihdam oluşturmuş ve bu oluşturduğu istihdam kapasitesi literatürde turizmin olumlu etkilerinden biri olarak öne çıkmıştır. Ayrıca, diğer sektörlerle kıyaslandığında özellikle gelişmekte olan ekonomilere ekonomik kalkınmada katkıda bulunarak zenginliği daha geniş bir şekilde dağıtma potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir (Higgins-Desbiolles, 2006). Ancak turizm uzun vadede çevresel kirlilik, destinasyonların zarar görmesi, biyolojik çeşitliliğin tehlikeye girmesi gibi olumsuz etkilere yol açabilmekte, yerel toplulukları olumsuz yönde etkilemekte olduğundan, turistik destinasyonların ekonomik gelişime zarar verdiği düşünülmektedir (Ahmad, 2018). Bu nedenle turizm sürdürülebilirlik kriterlerine göre yapılandırılması, yönetilmesi ve izlenmesi gereken bir kalkınma önerisi olarak ele alınması gerekmektedir. Aksi takdirde doğal kaynakların istikrarlı ekonomik büyümeyle dengesizliği turistik bölgelerin daha fazla gelişmesini tehlikeye atabilmektedir (Fletcher, 2011).

Sürdürülebilir turizm konusu altında biyolojik çeşitliliğin kaybı, küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, çevresel sorunlar ve geniş nüfus grupları arasında ayrımcılık gibi sosyal meseleler gibi konularda tartışmalar devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü sürdürülebilir turizmde ev sahibi yerlerin sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğu için tekrar ziyaretleri teşvik etmeye çalışıldığını ifade etmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin amacı destinasyonun sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin korunmasını ve çevrenin muhafaza edilmesini teşvik etmenin yanı sıra tekrar ziyareti teşvik etmek olarak belirtilmektedir (Richards & Hall, 2003).

Turizmde sürdürülebilir kalkınma için önceki hatalardan ders çıkarmak ve mevcut imkanları iyi değerlendirmekle birlikte çözüm odaklı yenilikçi fikirlere ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca turizmin bir endüstri olmanın ötesinde müşterilere, paydaşlara, personele, yönetime ve tüm insanlığa karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Yılmaz, Ünal ve Çakır (2015) çalışmalarında sürdürülebilir turizmin hedeflerini şöyle özetlemektedir:

- Turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin korunmasıyla rekabet ortamının ve turistik faaliyetlerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak.
- Turizm kaynaklarının bulunduğu bölgelerdeki yerel halkın refah seviyelerinin en üst düzeye çıkarmak.
- Turizmin meydana getirdiği istihdam fırsatlarından herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, nitelik veya nicelik olarak en üst düzeyde faydalanmak.
- Turizmden elde edilen toplumsal ve ekonomik faydaların hizmet ve gelir akışı açısından adil bir şekilde dağıtılmak.
- Turistlere, etnik köken, cinsiyet, inanç, dil, fiziksel engel vb. ayrım yapmaksızın güvenli ve tatmin edici bir deneyim sunmak.
- Turizmin geliştirilmesi süreçlerinde turistik kaynakların bulunduğu bölgelerde yerel halkla birlikte karar alma ve planlama süreçlerine katılımı sağlamak.
- Yerel toplumun yaşam standardının kültürel yozlaşma olmaksızın yükseltmek.
- Kültür, tarih ve geleneklere saygılı bir şekilde yerel halkın temsilcisi olarak gelişimlerine destek vermek.
- Kentsel veya kırsal manzaranın standartlarının yükseltilmesi birlikte çevresel bozulmanın önlemek.
- Doğal çevreyi canlı ve cansız varlıkları koruyarak desteklenmesi ve turizm faaliyetlerinden kaynaklanabilecek zararların en aza indirmek.
- Turizm işletmelerinin gelişim için gerekli olan yenilenemez kaynakların kullanımını en aza indirmek.

- Turistik hareketliliğin neden olduğu toprak, su ve hava kirliliğinin, turistler ve turizm şirketleri tarafından oluşturulan atıkların en az seviyeye indirmek.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada sürdürülebilir turizm kavramına yönelik çalışmaların nicel veriler ve sayısal ölçüm göstergeleri temel alınarak bibliyometrik analiz yöntemi ile kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve araştırmacıların dikkatine sunulması amaçlanmaktadır. Bu çalışma, sürdürülebilir turizm araştırmalarının nasıl ilerlediğini araştırarak Ruhanen ve diğerlerinin (2015) çalışmasını güncelleyerek sunmaktadır. Ayrıca Brundtland raporunun yayınlanmasından bu yana sürdürülebilir turizm araştırmalarının genel bir portresini ve gelişimini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir turizme dair ayrıntılı bir bibliyometrik analiz ile sürdürülebilir turizm araştırmalarının zaman içinde nasıl değiştiğini titiz, sistemli ve tarafsız bir şekilde incelemek açısından önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir. Turizm alanında WoS veri tabanında taranan sürdürülebilir turizm araştırmalarının bir analizini gerçekleştiren bu araştırma bibliyometrik temelli incelemelere dayanmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada sürdürülebilir turizmin zaman içindeki gelişimine dair gösterge ve değerlendirmeler sunulmaktadır. Bu araştırma ile sürdürülebilir turizm araştırmalarında kullanılan teorik ve metodolojik yaklaşımların belirlenmesi, sürdürülebilir turizm araştırmalarındaki ana konuların ve bağlamsal temaların sınıflandırılması, sürdürülebilir turizm çalışmalarında kullanılan yaklaşımların belirlenmesi ve sürdürülebilir turizm araştırmalarındaki coğrafi/yerel kalıpların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma bulguları araştırmacılara gelecek yıllar için sürdürülebilir turizmin çalışma alanları ile ilgili fikir vermektedir.

Veri ve Analiz

Bibliyometrik analiz bir disiplinin mevcut durumunu nicel verilerle analiz etmek ve akademik eğilimleri görselleştirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem bilimsel performansı ölçmek için çeşitli metrikler kullanmakta ve bu metrikler aracılığıyla araştırma alanındaki güncel gelişmeleri değerlendirmektedir. Bibliyometrik analizin amacı araştırmanın performansına dair nicel verilerin ve sayısal ölçütlerin ortaya konmasıdır. Elde edilen veriler araştırmacının deneyim ve bilgi birikiminden yararlanılarak yorumlanmaktadır. Bibliyometrik analiz metodu ile ülkeler, yazarlar, üniversiteler ve dergi üretkenliği gibi konular incelenmekte ve literatürdeki eksiklikler, iş birliği ağları ve potansiyel fırsatlar belirlenmektedir.

Alan yazında farklı bibliyometrik analiz araçları kullanılmasına rağmen bu çalışmada VOSviewer programı, programın işlevselliği ve güçlü yanları nedeniyle tercih edilmiştir. Araştırmacılara çalışma konusu ile ilgili değerlendirme, ilişkileri tespit etmek ve yeni kavramları keşfetme konusunda kolaylık sağlayan bu program görselleştiril veri, haritalayarak sunum ve çok boyutlu analizleme olanağı sunarak veri setinin derinlemesine incelenmesine imkân tanımaktadır. Araştırmanın güvenilirliği için WoS veri tabanı tercih edilmiştir çünkü WoS ileri düzeyde gerçekleştirilecek veri araştırmalarına elverişli arama seçeneklerine olanak tanımakla birlikte kendi içinde kontrol mekanizmalarına da sahiptir. WoS veri tabanının çeşitli disiplinlerden kapsamlı veri havuzuna erişebilme imkânı sağlaması, veri tabanının yayın etiği açısından nitelikli ve güvenilir çalışmaları kapsadığını göstermektedir. WoS veri tabanı bilimin tüm alanlarından bilimsel yayınları barındırmakta ve bu veri tabanında indekslenen yayınlar

Journal Citation Report (JCR) tarafından etki faktörüne göre değerlendirilmektedir. JCR etki faktörü ve Quartile'lerle sınıflandırılan yayınlar TÜBİTAK tarafından yayın teşviki kapsamında da tanınmaktadır.

WoS'da tarama başlık, öz ve anahtar kelimeler ile sınırlanmıştır çünkü daha geniş bir arama kullanıldığında ilgili olmayan belgeler elde edilmektedir. WoS veri tabanı üzerinde başlık, özet ve anahtar kelimelerde arama seçeneği işaretlenerek “*sustain* *tourism*” anahtar sözcükleri ile tarama gerçekleştirilmiştir. “Sustain” ve “tourism” kelimelerinin başına ve sonuna yıldız(*) işaretleri ilave edilerek bu kelimelerin uzantılarını içeren terimlerin araştırmaya dahil edilmesi; fakat doğrudan sürdürülebilir turizm ile ilgili olmayan konuları içermemesi için ise “sustain” ve “tourism” terimlerine benzer kelimelerin araştırmaya dahil edilmemesi uygun görülmüştür.

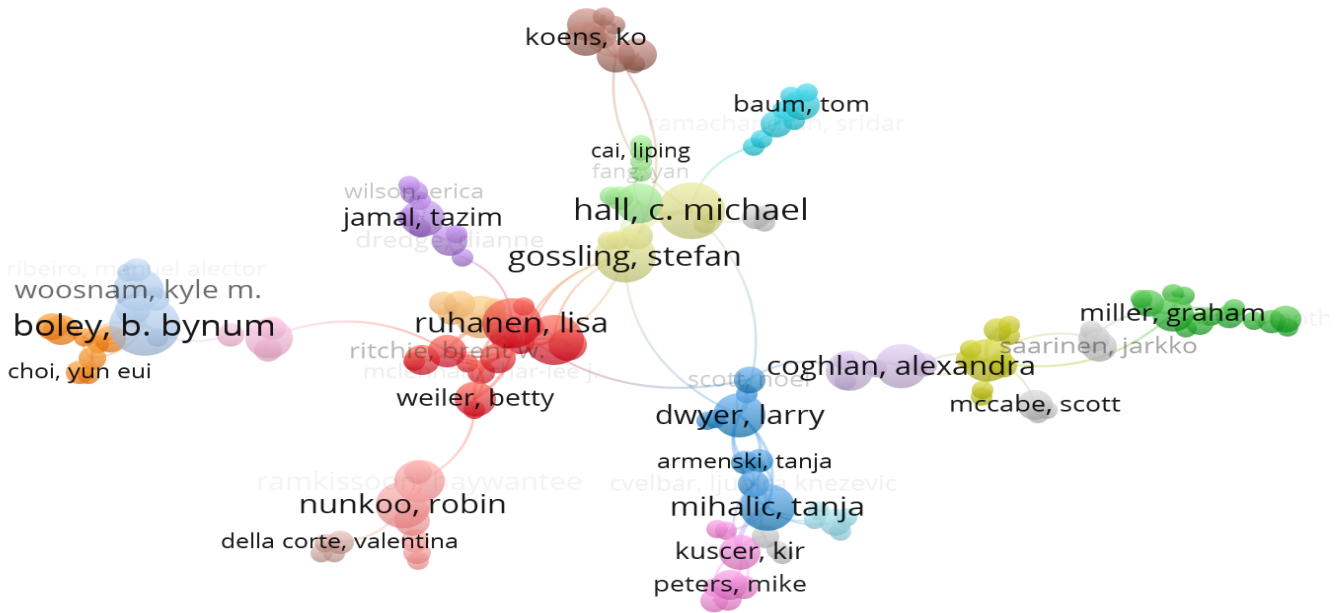
WoS veri tabanında gerçekleştirilen taramada turizm sürdürülebilirliği konusunda 7253 yayına ulaşılmaktadır. Bu yayınlardan akademik çıktılar, kitaplar, doktora tezleri veya kongre bildirileri yerine yalnızca dergi makaleleri ele alınmıştır. Çünkü dergi makaleleri "onaylı bilgi" olarak kabul edilmekte ve alan yazında eleştirel bir şekilde gözden geçirilmektedir (Ramos-Rodríguez ve Ruíz-Navarro, 2004). Yayın kalitesi yönünden SSCI indeksinde tarananlar tercih edilmiştir. İçeriğin anlaşılabilmesi için sadece İngilizce dilinde yayımlanan makaleler araştırmaya dahil edilmiştir. Bu doğrultuda sadece SSCI indeksinde taranan makaleler, sadece araştırma makalelerini ve alıntı konularına göre sadece konaklama, eğlence, spor ve turizme dair makaleler olarak daraltılarak tarama yeniden tekrarlandığında, 2135 makaleye ulaşılmıştır.

Makalelerin bibliyometrik detayları, analiz için bir Excel tablosuna aktarılmıştır. Bu detaylar arasında dergi adı, yayın tarihi, yazar bilgileri (isim/ler ve bağlı olunan kurum/lar), makale başlığı, anahtar kelimeler, özet ve atıf sayısı bulunmaktadır. Veri analizine başlamadan önce sonuçların tutarlılığını artırmak için anahtar kelimeler, dergi ve yazar adları belirsizleştirilerek ön homojenleştirme adımı gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı veri analizi ve ağ analizi yapmak için VOSviewer tarafından atıfları, yazarları, coğrafi dağılımı ve kelime sıklığını analiz etmek için sağlanan bibliyometrik araçlardan, şekil ve tablolar için ise Microsoft Excell programından yararlanılmıştır.

Bulgular

Ortak Yazar Analizi

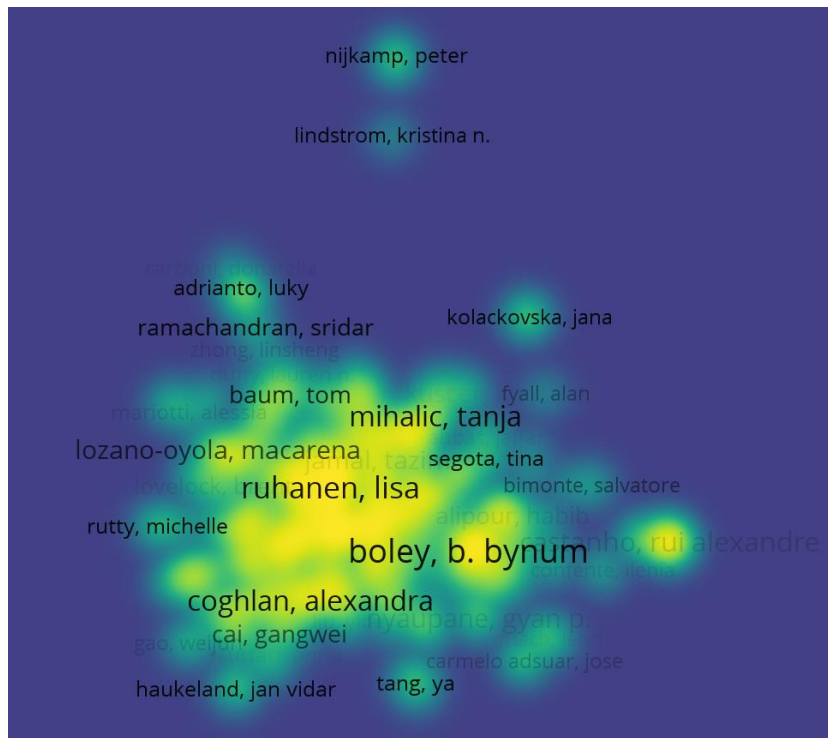
Yazarların ortak yazarlık analiziyle belirlenen en yüksek bağlantılı isimler arasında, en az iki yayın ve en az iki atıf kriterleriyle oluşturulan ağ haritasında 153 isim ve toplamda 256 bağlantı tespit edilmiştir. 256 isim arasında 22 adet kümelemenin olduğu gözlenmektedir. Ancak en çok atıf alan (C. Micheal Hall 1404 atıf, Sara Dolnicar 1064 atıf ve Tsung Hung Lee 1033 atıf) ve en çok eser üreten yazarlardan (B. Bynum Boley 20 makale, C. Micheal Hall 18 makale ve Stefan Gossling 15 makale) Sara Dolnicar haricindekilerin en bağlantılı yazarlar arasında yer aldığı görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Ortak Yazarlık İlişkilerini Yansıtan Bağlar

Yazar Atıf Analizi

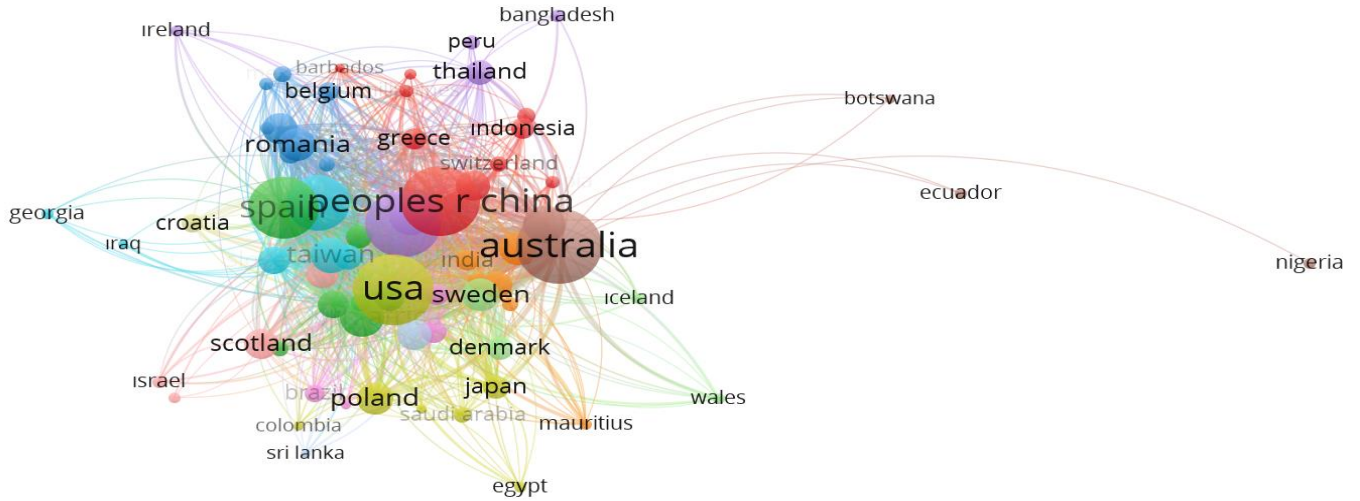
Atıf bağlarını tanımlamak için en az iki yayın ve en az iki atıf kriteri kullanılarak yazarların atıf analizi ağı haritası çıkarılmıştır. Analizde 569 birimin birbirine bağlı olduğu görülmüş ve toplamda 22 küme ve 5038 bağlantı tespit edilmiş olup toplam bağlantı gücü ise 6915 olarak belirlenmiştir. En fazla atıf alan yazarlardan (C. Micheal Hall 1404 atıf ve Sara Dolnicar 1064 atıf ve Tsung Hung Lee 1033 atıf) Tsung Hung Lee haricindeki yazarların toplam bağlantı gücü açısından üst sıralarda yer almadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Yazarlar Arasındaki Atıf Bağları

Ülke Atıf Analizi

Atıfların kaynaklandığı ülkeleri belirlemek için en az iki eserin yayınlanması ve en az iki atıf alınması kriterleri ile 73 gözlem birimi üzerinde bir analiz yapılmıştır. Bu analizde 13 küme ve 978 bağlantı tespit edilmiş olup toplam bağlantı gücü 5975 olarak hesaplanmıştır. Ülkeler arasında en fazla atıf alanlar sırasıyla Avustralya (7965 atıf), İngiltere (6782 atıf) ve Amerika (6051 atıf) olmuştur. Bu ülkeler bağlantı gücü göstergeleri açısından da en üst sıralarda yer aldığı anlaşılmaktadır. Eser sayısı bakımından Avustralya (144 yayın), ABD (127 yayın) ve Çin (124 yayın) ilk üç sırada yer aldığı görülmektedir.

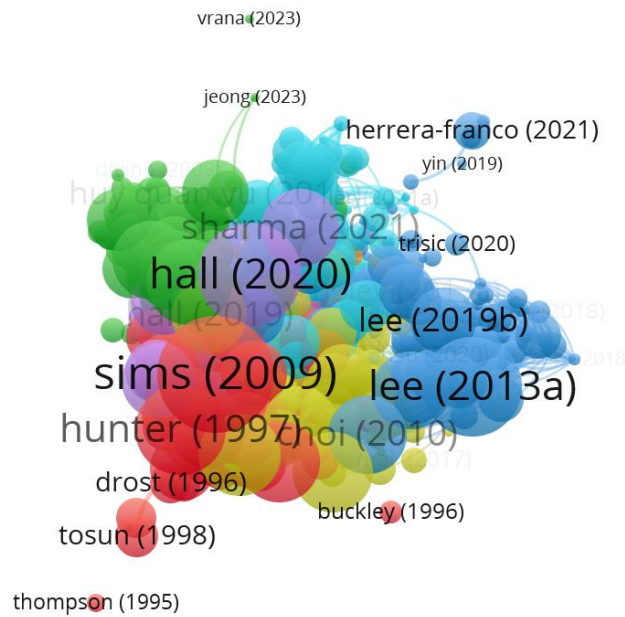
Şekil 3. Ülkelerin Atıf İlişkileri

Kurum Atıf Analizi

Kurumlar arası atıflara dair ağ haritası oluşturulurken, en az iki eserin yayınlanması ve iki atıf alınması kriteri temel alınmıştır. Analiz 306 gözlem birimi üzerinde gerçekleştirilmiştir. En fazla eserle temsil edilen kurumlar arasında Griffith Üniversitesi (49 eser), Johannesburg Üniversitesi (22 eser) ve Surrey Üniversitesi (22 eser) bulunmaktadır. En çok atıf alan yayınların kurumların başında Griffith Üniversitesi (2083 atıf) ve Johannesburg Üniversitesi (1812 atıf) olarak görülmektedir. Analiz sonucunda toplamda 16 farklı kümeye ve 3686 bağlantıya ulaşılmış, toplam bağlantı gücü ise 5624 olarak hesaplanmıştır.

Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

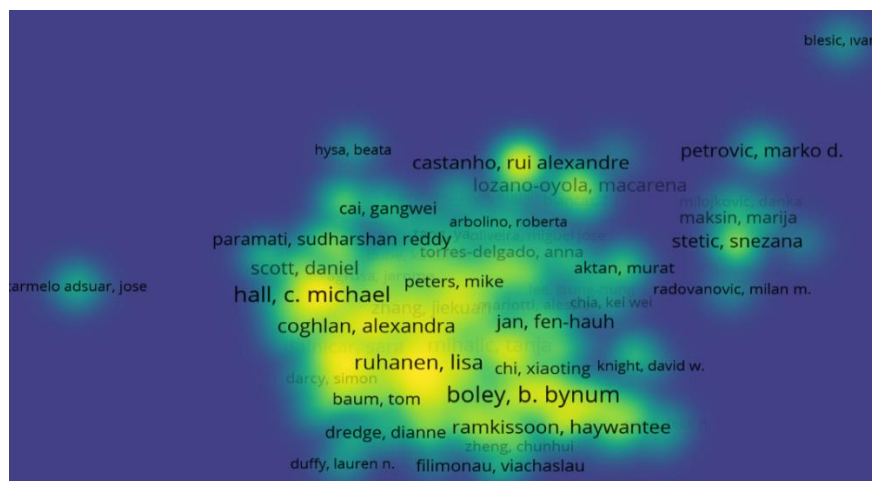
Bibliyografik eşleşme iki ayrı kaynağın aynı çalışmaya atıfta bulunması durumunu ifade etmektedir. En az iki atıf almış eserler arasında yapılan analizde 926 birimlik veri seti üzerinden 7 farklı küme belirlenmiş, toplamda 84001 bağlantının ve 141366 bağlantı gücünün varlığı anlaşılmıştır. En fazla bibliyografik eşleşmeye sahip olan yayınlar arasında Sims (2009) 715 atıf ile ilk sıradayken, Hall (2020) 552 atıf ile ikinci ve Lee (2013a) 514 atıf ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Toplam bağlantı gücü açısından en yüksek eserlerin ise Hashemkhani Zolfani (2015), Dangi (2016) ve Zhang'a (2020a) ait olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 6. Çalışmaların Bibliyografik Eşleşme Ağları

Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

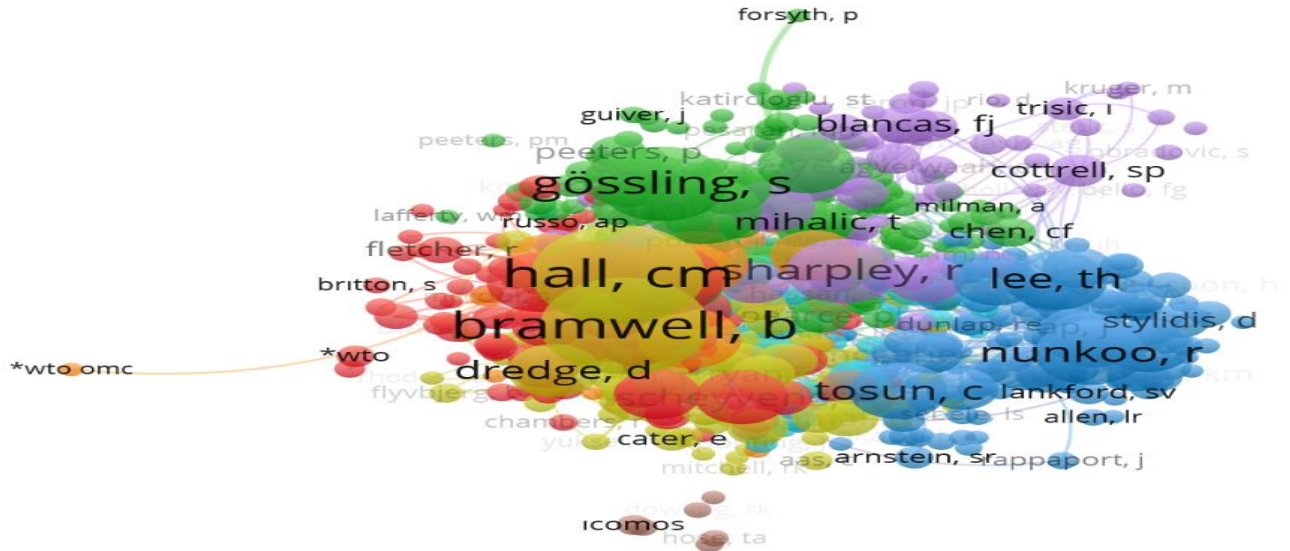
En az iki eser yayınlamış ve en az iki atıf almış olma kriteriyle seçilen 597 birim üzerindeki uygulama sonucunda 9 kümenin, 72330 bağlantının ve toplam bağlantı gücünün 352215 elde edildiği anlaşılmaktadır. En yüksek bibliyografik eşleşmeye sahip yazarların C. Micheal Hall (3253 bağlantı gücü ile 1404 atıf), Sara Dolnicar (2224 bağlantı gücü ile 1064 atıf) ve Tsung Hung Lee (6014 bağlantı gücü ile 1033 atıf) olduğu belirlenmiştir.

Şekil7 . Yazarların Bibliyografik Eşleşme İlişkileri

Yazarların Ortak Atıf Analizi

Bir yayında birlikte atıf yapılan farklı kaynaklar co-citation (ortak atıf) olarak adlandırılmaktadır. En az on atıf alması koşuluyla seçilen 824 gözlem birimi üzerindeki analize göre toplam 8 kümenin, 108567 bağlantının ve 359139 toplam bağlantı gücünün tespit edildiği görülmektedir. En yüksek ortak atıf yapılan yazarların Hall (536 atıf), Bramwell (506 atıf) ve Gössling (301 atıf) olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 8. Yazarlar Arasında Ortak Atıf Yapılan Bağlar

Sonuç

Sürdürülebilir turizm üzerine yapılan çalışmaların sayısının 5000'i aştığı tahmin edilmekte olup, bu durum bu alanın turizm araştırmalarında önemli bir yer tuttuğunu işaret etmektedir. Fakat, sürdürülebilir turizm araştırmalarının genişliği ve araştırma paradigmasının etkisi üzerine süregelen tartışmalar ve eleştiriler, yayımlanmış çalışmaların kapsamlı ve sistematik bir incelemesinin zorunlu olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, sürdürülebilir turizmle ilgili literatürün hem nicel hem de teorik boyutlarını irdeleyen bir çerçeve sunmaktadır. Sürdürülebilir turizm kavramının anlamının, kapsamının ve bu kavramın alan yazınındaki yerinin yanı sıra diğer kavramlarla olan ilişkilerinin anlaşılması için yapılan çalışmalar, bu alanın daha iyi kavranmasını sağlamaktadır. Buna karşın, sürdürülebilir turizm konusunda kapsamlı bibliyometrik analizlere nadiren rastlanmaktadır. Bibliyometrik analiz, akademik literatürün sistematik bir şekilde nicel analizini yapmakta ve bilimsel gelişmeyi atıf analizi, ortak atıf analizi ve içerik analizi gibi yöntemlerle ölçmeyi amaçlamaktadır.

Web of Science veri tabanında yapılan "sustain* tourism" anahtar kelime araması 7253 sonuç vermiş, bu sonuçlar belirlenen kriterlere göre daraltılarak 2135 makaleye indirgenmiştir. Araştırma, yazarları, atıf sayılarını, dergi isimlerini, ülkeleri, kurumları ve anahtar kelimeleri incelemiştir. Ortak yazarlık analizi ağ haritasında, en az iki yayın ve iki atıf kriterine göre, 153 yazar ve 256 bağlantı tespit edilmiştir. Bu yazarlar arasında 22 farklı küme bulunmuştur. En fazla atıf alan yazarlar ve en üretken yazarlar belirlenmiş, atıf analizi ağ haritasında yazarlar arasındaki bağlantılar incelenmiştir. Ülke bazında yapılan atıf analizinde, en fazla atıf alan ülkeler ve yayın sayılarına göre sıralamalar yapılmıştır.

En az iki yayın ve en az iki atıf kriterleri kullanılarak yazarların atıf analizi ağı haritası çıkarılmıştır. Analizde 569 birimin birbirine bağlı olduğu görülmüş ve toplamda 22 küme ve 5038 bağlantı tespit edilmiştir. Toplam bağlantı gücü 6915 olarak belirlenmiştir. En fazla atıf alan yazarlar arasında (C. Micheal Hall 1404 atıf ve Sara Dolnicar 1064 atıf ve Tsung Hung Lee 1033 atıf) Tsung Hung Lee haricindeki yazarların toplam bağlantı gücü açısından üst sıralarda yer almadığı anlaşılmaktadır. En az iki eserin yayınlanması ve en az iki atıf alınması kriterleri ile 73 gözlem birimi üzerinde bir ülke atıf analizi yapılmıştır. Bu analizde 13 küme ve 978 bağlantı tespit edilmiştir. Toplam bağlantı gücü 5975 olarak hesaplanmıştır. En fazla atıf alan ülkelerin sırasıyla 7965 atıfla Avustralya, 6782 atıfla İngiltere ve 6051 atıfla ABD olduğu görülmektedir. Bu ülkeler toplam bağlantı gücü açısından da en üst sıralarda yer almaktadır. Eser sayısı bakımından ise, Avustralya (144 yayın), ABD (127 yayın) ve Çin (124 yayın) ilk üç sırada yer almaktadır.

En az iki eserin yayınlanması ve iki atıf alınması kriteri temel alınarak kurumlar arası atıflara dair ağ haritası oluşturulmuştur. Analiz 306 gözlem birimi üzerinde gerçekleştirilmiştir. En fazla eserle temsil edilen kurumlar arasında Griffith Üniversitesi (49 eser), Johannesburg Üniversitesi (22 eser) ve Surrey Üniversitesi (22 eser) bulunmaktadır. En çok atıf alan yayınların kurumların başında yine Griffith Üniversitesi (2083 atıf) ve Johannesburg Üniversitesi (1812 atıf) olarak görülmektedir. Analiz sonucunda toplamda 16 farklı kümeye ve 3686 bağlantıya ulaşılmış, toplam bağlantı gücü ise 5624 olarak hesaplanmıştır. Sürdürülebilir turizm ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde, "sürdürülebilir turizm" (sustainable tourism) 495 kez, "sürdürülebilir gelişim" (sustainable development) 84 kez, "sürdürülebilirlik" (sustainability) 83 kez, "turizm" (tourism) 61 kez, "sürdürülebilir turizm gelişimi" (sustainable tourism development) 60 kez tekrarlanmıştır. "Sürdürülebilir turizm" ifadesi diğer bütün ifadelerin çok üzerinde bir bağlantı gücüne (1090) sahiptir. En az 2 kez görülmesi ve arasında ilişki bulunması şartıyla 568 gözlem üzerinde uygulanan analizde 31 kümenin, 2876 bağlantının ve 3798 bağlantı gücünün tespit edildiği anlaşılmaktadır.

Bibliyografik eşleşme ve yazarların ortak atıf analizleri, alandaki ilişkisel yapıları ve etkileşimleri detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. En az iki atıf almış eserler üzerinde yapılan metinlerin biyografik eşleşme analizinde, 926 birimlik veri seti üzerinden 7 farklı küme belirlendiği ve toplamda 84001 bağlantının ve 141366 bağlantı gücünün elde edildiği ifade edilmektedir. Sims (2009) en fazla atıf alan yayın olarak öne çıkarken, Hall (2020) ve Lee (2013a) diğer önde gelen yayınlar arasındadır. En yüksek toplam bağlantı gücüne sahip eserler ise Hashemkhani Zolfani (2015), Dangi (2016) ve Zhang (2020a) olarak belirlenmiştir. En az iki eser yayınlamış ve en az iki atıf almış olanlar üzerinde yapılan yazarların biyografik eşleşme analize göre, 597 birim üzerinde 9 farklı küme belirlenmekte ve toplamda 72330 bağlantının ve 352215 bağlantı gücünün elde edildiği belirtilmektedir. En yüksek bibliyografik eşleşmeye sahip yazarlar C. Micheal Hall (1404 atıf ile 3253 bağlantı gücü), Sara Dolnicar (1064 atıf ile 2224 bağlantı gücü) ve Tsung Hung Lee (1033 atıf ile 6014 bağlantı gücü) olarak belirlenmiştir. Son olarak, yazarlar arasında ortak atıf analizi gerçekleştirilmiştir. Bir yayında birlikte atıf yapılan farklı kaynaklar ortak atıf (co-citation) olarak adlandırılmaktadır. En az 10 atıf alması koşuluyla seçilen 824 birim üzerinde yapılan yazarların ortak atıf analizine göre, toplamda 8 farklı küme belirlenmekte ve 108567 bağlantının ve 359139 bağlantı gücünün elde edildiği anlaşılmaktadır. En yüksek ortak atıf yapılan yazarların Hall (536 atıf), Bramwell (506 atıf) ve Gössling (301 atıf) olduğu belirtilmektedir.

Sürdürülebilir turizm araştırmalarında kavramsal ve teorik çerçevelerin henüz tam olgunlaşmamış olması nedeniyle bu konuda çalışacak araştırmacılara bu alanın kapsamı ve etkisi üzerine teorik çalışma yapılması önerilmektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilir turizmin tanımı, boyutları ve turizm sektöründeki uygulamalarına yönelik kapsamlı teorik modellerin geliştirilmesi ile, alan yazına önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Buna ilaveten, sürdürülebilir turizm araştırmaları çeşitli disiplinlerden gelen teorik perspektifler ve metodolojilerle zenginleştirilebilir. Örneğin, çevre bilimi, sosyoloji, ekonomi ve yönetim bilimlerinden gelen yaklaşımların entegrasyonu ile yapılacak çalışmaların bu alana yeni bakış açıları getireceği öngörülmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir turizm araştırmalarında küresel eğilimlerin yanı sıra yerel özelliklerin ve bağlamların da dikkate alınması önem arz ettiğinden dolayı farklı coğrafi bölgeler ve turizm türleri üzerine yapılacak karşılaştırmalı çalışmaların bu alandaki bilgi birikimini genişleteceği düşünülmektedir. Son olarak, bibliyometrik analizlerin yanı sıra niteliksel ve karma yöntemlerin de kullanılması, sürdürülebilir turizm araştırmalarının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilir. Özellikle, derinlemesine vaka çalışmaları ve etnografik araştırmalar, sürdürülebilir turizmin yerel dinamiklerini anlamada önemli katkılar sunacağı görülmektedir.

Bu çalışmanın Web of Science ile sınırlı kalması ve diğer Scopus vb. potansiyel veri kaynaklarının hariç tutulması, analizin kapsamı açısından önemli sınırlılıklar oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın bulguları, belirlenen sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmiş olup bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çıkar Beyanı

Herhangi bir çıkar beyanı yoktur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F., Draz, M. U., Su, L., Ozturk, I. & Rauf, A. (2018). Tourism and environmental pollution: evidence from the one belt one road provinces of Western China. *Sustainability*, 10(10), 3520. <https://doi.org/10.3390/su10103520>
- Bramwell, B. & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4–5), 411–421. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528–546. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.02.003>
- Butler, R. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1(1), 7–25.
- Darbellay, F. & Stock, M. (2012). Tourism as complex interdisciplinary research object. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 441–458. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.002>

- Del Río-Rama, M. D. L. C., Maldonado-Erazo, C. P., Álvarez-García, J. & Durán-Sánchez, A. (2020). Cultural and natural resources in tourism Island: Bibliometric mapping. *Sustainability*, 12(2), 724. <https://doi.org/10.3390/su12020724>
- Estevão, C. M., Garcia, A. R., Filipe, S. B. & Muniz, A. C. F. (2017). Convergence in tourism management research: a bibliometric analysis. *Tourism & Management Studies*, 13(4), 30-42. <https://doi.org/10.18089/tms.2017.13404>
- Fletcher, R. (2011). Sustaining tourism, sustaining capitalism? The tourism industry's role in global capitalist expansion. *Tourism Geographies*, 13(3), 443-461. <https://doi.org/10.1080/14616688.2011.570372>
- Garrod, B. & Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism? *Tourism Management*, 19(3), 199–212. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00013-2](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00013-2)
- Gomezelj, D. O. (2016). A systematic review of research on innovation in hospitality and tourism. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28(3), 516-558. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2014-0510>
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management*, 27(6), 1192-1208. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.020>
- Huang, S. (Sam). (2011). Tourism as the Subject of China’s Doctoral Dissertations. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 316–319. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.08.005>
- Keeble, B. R. (1988). The Brundtland report: ‘Our common future.’ *Medicine and War*, 4(1), 17–25. <https://doi.org/10.1080/07488008808408783>
- Loulanski, T. & Loulanski, V. (2011). The sustainable integration of cultural heritage and tourism: a meta-study. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 837–862. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.553286>
- Li, J., Burnham, J. F., Lemley, T. & Britton, R. M. (2010). Citation analysis: Comparison of web of science®, scopus™, SciFinder®, and google scholar. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries*, 7(3), 196-217. <https://doi.org/10.1080/15424065.2010.505518>
- Lu, J. & Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: an analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(1), 5–16. <https://doi.org/10.1080/09669580802582480>
- Mavric, B., Öğretmenoğlu, M. & Akova, O. (2021). Bibliometric analysis of slow tourism. *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)*, 9(1), 157-178. <https://doi.org/10.30519/ahtr.794656>
- McKercher, B., Law, R. & Lam, T. (2006). Rating tourism and hospitality journals. *Tourism Management*, 27(6), 1235–1252. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.06.008>
- Mishra, H. G., Pandita, S., Bhat, A. A., Mishra, R. K. & Sharma, S. (2022). Tourism and carbon emissions: A bibliometric review of the last three decades: 1990–2021. *Tourism Review*, 77(2), 636-658. <https://doi.org/10.1108/TR-07-2021-0310>
- Moyle, C. L. J., Moyle, B. D., Chai, A., Hales, R., Banhalmi-Zakar, Z. & Bec, A. (2018). Have Australia's tourism strategies incorporated climate change? *Journal of Sustainable Tourism*, 26(5), 703-721. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1387121>

- Pérez Guilarte, Y. & Lois González, R. C. (2018). Sustainability and visitor management in tourist historic cities: the case of Santiago de Compostela, Spain. *Journal of Heritage Tourism*, 13(6), 489–505. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2018.1435665>
- Qian, J., Wei, J. & Law, R. (2018). Review of critical discourse analysis in tourism studies. *International Journal of Tourism Research*, 20(4), 526–537. <https://doi.org/10.1002/jtr.2202>
- Ramos-Rodríguez, A. R. & Ruíz-Navarro, J. (2004). Changes in the intellectual structure of strategic management research: A bibliometric study of the Strategic Management Journal, 1980–2000. *Strategic Management Journal*, 25(10), 981–1004.
- Richards, G. & Hall, D. R. (Eds.). (2003). *Tourism and Sustainable Community Development* (Vol. 7). Psychology Press.
- Riley, R. W. & Love, L. L. (2000). The state of qualitative tourism research. *Annals of Tourism Research*, 27(1), 164–187. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00068-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00068-7)
- Ruhanen, L. (2013). Local government: facilitator or inhibitor of sustainable tourism development? *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 80–98. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.680463>
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. D. & McLennan, C. L. J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517–535. <https://doi.org/10.1080/09669582.2014.978790>
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121–1140. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.06.007>
- Senbeto, D. L., Köseoglu, M. A. & King, B. (2023). Hospitality and tourism scholarship in Africa: A literature-based agenda for future research. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 47(4), 619–642. <https://doi.org/10.1177/10963480211011540>
- Sheldon, P. J. (1991). An authorship analysis of tourism research. *Annals of Tourism Research*, 18(3), 473–484. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(91\)90053-E](https://doi.org/10.1016/0160-7383(91)90053-E)
- Shilbury, D. (2011). A Bibliometric Study of Citations to Sport Management and Marketing Journals. *Journal of Sport Management*, 25(5), 423–444. <https://doi.org/10.1123/jsm.25.5.423>
- Weaver, D. B. (2014). Asymmetrical Dialectics of Sustainable Tourism. *Journal of Travel Research*, 53(2), 131–140. <https://doi.org/10.1177/0047287513491335>
- Xiao, H. & Smith, S. L. J. (2006a). The making of tourism research. *Annals of Tourism Research*, 33(2), 490–507. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.01.004>
- Xiao, H. & Smith, S. L. J. (2006b). The maturation of tourism research: Evidence from a content analysis. *Tourism Analysis*, 10(4), 335–348. <https://doi.org/10.3727/108354206776162796>
- Xiao, H. & Smith, S. L. J. (2007). The use of Tourism knowledge. *Annals of Tourism Research*, 34(2), 310–331. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.09.001>

- Yılmaz, İ. A., Ünal, A. & Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir turizm literatürü üzerine bir değerlendirme: Türkiye bağlamı. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4(2), 55–83.
- Yılmaz, I. (2019). Bibliometric analysis of bibliometric studies on tourism published in Turkey. *Anais Brasileiros de Estudos Turísticos*, 9(1, 2 e 3). <https://doi.org/10.34019/2238-2925.2019.v9.27111>

Investigation of Sustainability in Tourism Using Bibliometric Analysis

Seyda Fatih HARMANDAROĞLU

Bilecik University, Osmaneli Vocational School, Bilecik/Türkiye

Extended Summary

Tourism plays a crucial role in the global economy. However, it has been suggested that it may have long-term environmental effects (Pérez Guilarte & Lois González, 2018). Sustainable tourism aims to attract visitors to destinations without harming the environment or society. The concept of sustainable tourism gained popularity after the publication of the report “Our Common Future” by the World Commission on Environment and Development in 1987 (Bramwell & Lane, 2011). This concept advocates for multilateral support to promote the ability of future generations to meet their own needs. The term “sustainable tourism” aims to mitigate the negative effects of tourism activities that accumulate over time (Saarinen, 2006). There is an ongoing debate about the large volume of sustainable tourism research and the validity and contribution of the sustainable tourism research paradigm (Ruhanen, 2013).

Bibliometric analysis involves the quantitative analysis of literature, including citation analysis, co-citation analysis, and content analysis. Various analysis programs such as Gephi, HistCite, BibExcel, Pajek, CiteSpace, VOSviewer, and R-Bibliometric Package are commonly used. These programs are used to report data obtained through databases such as Web of Science (WOS), Scopus, or Google Scholar (Li, 2010). Despite the importance of sustainable tourism, few comprehensive bibliometric analyses of sustainable tourism research have been conducted.

The objective of this research is to conduct a comprehensive bibliometric analysis of studies on sustainable marketing, using quantitative data and numerical measurement indicators. Additionally, it aims to provide an overview of the development of sustainable tourism research since the publication of the Brundtland report. A bibliometric analysis of sustainable tourism is expected to examine how sustainable tourism research has changed over time in a meticulous, systematic, and impartial manner. The study presents indicators and evaluations of the development of sustainable tourism over time. The aim of this research is to identify the theoretical and methodological approaches employed in sustainable tourism research, classify the main topics and contextual themes, determine the approaches used in sustainable tourism studies, and identify geographical and local patterns in sustainable tourism research. The study findings provide insight into the areas of sustainable tourism research that require further exploration in the coming years.

Bibliometric analysis is a quantitative method used to analyze the current state of a discipline and visualize academic trends. It employs various metrics to measure scientific performance and evaluate current developments in research. The purpose of bibliometric analysis is to reveal numerical criteria regarding research performance. The data is interpreted objectively, without the researcher's personal experience or knowledge influencing the analysis. The bibliometric analysis method is used to examine countries, authors, universities, journal productivity, and topics. This analysis identifies gaps in the literature, collaboration networks, and potential opportunities.

Although various bibliometric analysis tools are used in the literature, this study preferred the VOSviewer program due to its functionality and strengths. VOSviewer facilitates researchers in evaluating the subject of study, identifying relationships, and discovering new concepts. It enables in-depth examination of the dataset by visualizing

data, mapping presentation, and conducting multi-dimensional analysis. The WoS database was chosen for its reliability. WoS not only offers search options suitable for advanced data research but also has internal control mechanisms. The fact that the WoS database provides access to a comprehensive data pool from various disciplines demonstrates that the database includes qualified and reliable studies in terms of publication ethics.

When conducting a search on the WoS database, scanning is limited to the title, abstract, and keywords. For this search, the keywords “*sustain* *tourism*” were used in the title, abstract, and keywords search option. However, to ensure that the research is focused solely on sustainable tourism, similar terms to “sustain” and “tourism” were not included in the search. The WoS database search yielded 7253 publications on tourism sustainability. Only journal articles were included in the search, excluding academic outputs, books, doctoral theses, or congress proceedings. This is because journal articles are considered “approved information” and undergo critical review in the literature (Ramos-Rodríguez & Ruíz-Navarro, 2004). Preference was given to publications scanned in the SSCI index due to their higher publication quality. To ensure comprehension, we only included articles published in English in our research. We narrowed down the articles scanned in the SSCI index to research articles and articles on accommodation, entertainment, sports, and tourism based on their citation subjects. After repeating the scanning process, we found 2135 articles. We exported the bibliometric details of the articles to an Excel spreadsheet for analysis. The details required for this study include the journal name, publication date, author information, article title, keywords, abstract, and number of citations. To conduct descriptive data analysis and network analysis, we utilized bibliometric tools provided by VOSviewer to analyze citations, authors, geographical distribution, and word frequency. Additionally, Microsoft Excel was used to create figures and tables.

The co-authorship analysis network map identified 153 names and a total of 256 connections. The most cited names were C. Micheal Hall, Sara Dolnicar, and Tsung Hung Lee, while the authors who produced the most works were B. Bynum Boley, C. Micheal Hall, and Stefan Gossling. The citation analysis revealed 569 connected units, twenty-two clusters, and 5038 connections. The authors with the most citations are C. Micheal Hall, Sara Dolnicar, and Tsung Hung Lee. The country citation analysis identified thirteen clusters and 978 links. Australia has the most citations with 7965, followed by England with 6782, and the USA with 6051. In terms of the number of works, Australia, the USA, and China are the top three countries. A network map analysis was conducted on 306 observation units to examine inter-institutional citations. The institutions with the most works are Griffith University, University of Johannesburg, and University of Surrey. Griffith University and the University of Johannesburg are the most cited institutions. Upon examination of the most frequently used keywords in publications about sustainable tourism, it is evident that “sustainable tourism” is the most repeated term, appearing 495 times. “Sustainable development” and “sustainability” are also mentioned, with 84 and 83 repetitions, respectively. The term 'tourism' is mentioned sixty-one times, while “sustainable tourism development” is mentioned sixty times. The biographical matching analysis of the texts resulted in the identification of seven different clusters from the 926-unit data set, yielding a total of 84,001 connections and 141,366 connection strengths. Among the prominent publications, Sims (2009) was the most cited, while Hall (2020) and Lee (2013a) were also notable. The works with the highest total connection strength were Hashemkhani Zolfani (2015), Dangi (2016), and Zhang (2020a). Based on the biographical matching analysis of the authors, nine distinct clusters were identified from 597 units. The analysis revealed a total of 72,330 connections and a connection strength of 352,215. The authors with the highest bibliographic match were C. Michael Hall, Sara Dolnicar, and Tsung Hung Lee. The study also included a co-citation analysis among the authors, which refers to

various sources cited together in a publication. Based on a co-citation analysis of 824 selected units, it was found that eight different clusters were determined and a total of 108,567 links and 359,139 link strengths were obtained, if they received at least ten citations. The authors with the highest co-citation were Hall, Bramwell, and Gössling.

Additionally, the analysis only includes research from the WOS Core Collection, TÜBİTAK Ulakbim, and YÖK Thesis Archive in Turkey. The study's limitations include the exclusion of offline sources such as Scopus and Pubmed at the international level.